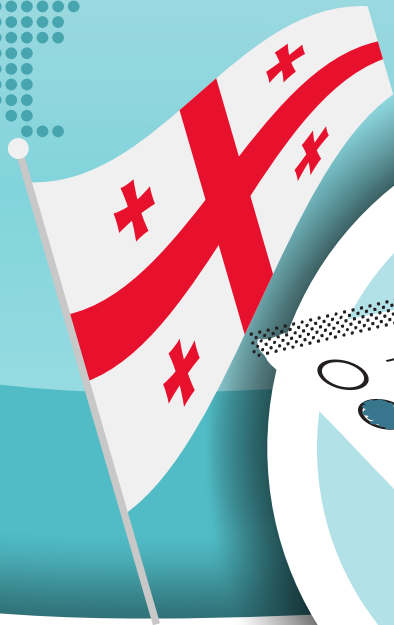

საქართველოს
ახალგაზრდა
იურისტთა
ასოციაცია

საზღვარგარეთ სმის მიწვევა

საგდვარგარეთ ხმის მიცემა

თბილისი
2024

ანგარიში მომზადდა საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის მიერ, ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს მხარდაჭერით. ანგარიშში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნის მხოლოდ საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციას და მისი შინაარსი, შესაძლოა, არ გამოხატავდეს დონორი ორგანიზაციის შეხედულებებს.

კვლევის ხელმძღვანელი: ნანუკა ყრუაშვილი

ავტორი: რიდ ჯექსონი

რედაქტორი: ხათუნა ყვირალაშვილი

ყდის დიზაინი: თეონა კერესელიძე

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება კომერციული მიზნით, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

ჯ. კახიძის ქ. №15, თბილისი, საქართველო
(+995 32) 295 23 53, 293 61 01
www.gyla.ge

© 2024, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია

შესავალი

ბოლო ორმოცდაათი წლის განმავლობაში საგრძნობლად გაიზარდა იმ ქვეყნების რაოდენობა, რომლებმაც ხმის მიცემის უფლება არარეზიდენტ მოქალაქეებზეც გაავრცელეს. შედეგად, მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში მცხოვრებ მილიონობით ადამიანს შესაძლებლობა მიეცა, მონაწილეობა მიეღო თავისი მშობლიური ქვეყნის არჩევნებში.¹ დღევანდელი მონაცემებით, ეს უფლება 147 ქვეყანაშია რეალიზებული.² საზღვარგარეთიდან ხმის მიცემა ასევე ცნობილია, როგორც external voting ან ქვეყნის გარეთ ხმის მიცემა. ამ უფლებით სარგებლობის საგრძნობი ზრდა თანხვედრაშია მსოფლიოში დიასპორების მზარდ რაოდენობასთან.³ მიგრაციის შესახებ გაეროს ანგარიშის მიხედვით, 280 მილიონზე მეტი ადამიანი (მსოფლიოს მოსახლეობის 3%) არ ცხოვრობს თავისი წარმოშობის ქვეყანაში.⁴ არსებობს მოსაზრება, რომ ეს ადამიანები ინარჩუნებენ მათ სამშობლოსთან კავშირს ფულადი გადარიცხვების, პირადი კავშირებისა თუ ბიზნეს-ინტერესების მეშვეობით.⁵ ეს კავშირები სულ უფრო ხშირად განიხილება საზღვარგარეთ ხმის მიცემის უფლებების გაფართოების საფუძვლად.

არსებობს ორი ძირითადი კომპონენტი, რომლებიც განსაზღვრავს საზღვარგარეთ ხმის მიცემის ფორმასა და ტიპს. ეს არის, პირველ ყოვლისა, მისი სამართლებრივი მოწესრიგება და შემდგომ - იმპლემენტაცია.⁶ აუცილებელია ამ ორი კომპონენტის ერთმანეთისგან გამიჯვნა, რადგან, ერთი მხრივ, შეზღუდულმა სამართლებრივმა გარემომ შეიძლება საერთოდ გამორიცხოს ქვეყნის გარეთ არჩევნების ჩატარების შესაძლებლობა, თუმცა, მეორე მხრივ, არარეზიდენტი პირებისთვის ხმის მიცემის უფლების სამართლებრივი მოწესრიგება ამ უფლების სრული, ან თუნდაც ნაწილობრივი, რეალიზაციის გარანტია არ არის.

¹ Elizabeth Iams Wellman, Nathan W. Allen, and Benjamin Nyblade, “The Extraterritorial Voting Rights and Restrictions Dataset (1950–2020),” *Comparative Political Studies* 56, no. 6 (May 1, 2023): 897–929, <https://doi.org/10.1177/00104140221115169>.

² Nathan W. Allen and Elizabeth Iams Wellman, “Extending Voting Rights to Emigrants: A Global Analysis of Actors, Processes and Outcomes,” *Diaspora Studies* 17, no. 1 (February 15, 2024): 1–17, <https://doi.org/10.1163/09763457-bja10078>.

³ “Interactive World Migration Report 2022,” accessed April 15, 2024, <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>.

⁴ “DIASPORAS AND THEIR CONTRIBUTIONS: A Snapshot of the Available Evidence,” iDiaspora, July 31, 2023, <https://www.idiaspora.org/en/learn/resources/research-and-studies/diasporas-and-their-contributions-snapshot-available-evidence>.

⁵ Maria Koinova, “Endorsers, Challengers or Builders? Political Parties’ Diaspora Outreach in a Post-Conflict State,” *International Political Science Review / Revue Internationale de Science Politique* 39, no. 3 (2018): 384–99.

⁶ ELIZABETH IAMS WELLMAN, “Emigrant Inclusion in Home Country Elections: Theory and Evidence from Sub-Saharan Africa,” *American Political Science Review* 115, no. 1 (2021): 82–96, <https://doi.org/10.1017/S0003055420000866>.

ზოგიერთი ქვეყანა უზრუნველყოფს საზღვარგარეთ არჩევნებში მონაწილეობის ყოვლისმომცველ უფლებას. შედეგად, ყველა არარეზიდენტი მოქალაქე ბარიერების გარეშე მონაწილეობს არჩევნებში. სხვა ქვეყნებში კი მოქმედებს შემზღვევლი კანონები, რომლებიც მერყობს ხმის მიცემის უფლების სრულად შეზღუდვიდან რეზიდენტობისა და ქვეყნის გარეთ გატარებული დროის გათვალისწინებამდე. ისევე, როგორც არცერთი საარჩევნო სისტემა არ არის ერთნაირი, მნიშვნელოვნად განსხვავდება საზღვარგარეთ ხმის მიცემის გზებიც. ეს განსხვავებები მოიცავს ისეთ ფაქტორებს, როგორებიცაა: არჩევნების ტიპი, რომელშიც არარეზიდენტი მოქალაქეები მონაწილეობენ, ხმის მიცემის გზები და არარეზიდენტი პირებისთვის განსაზღვრული წარმომადგენლობა. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ არარეზიდენტი პირებისთვის ხმის მიცემის უფლების სამართლებრივი საფუძველი ამ უფლების პრაქტიკაში რეალიზაციის გარანტია არ არის.

საზღვარგარეთ მყოფთათვის ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი არჩევნების უზრუნველყოფა რთული ამოცანაა. ეს მოითხოვს წარმოშობის ქვეყანაში მომუშავე უწყებების თანამშრომლობას მიმღებ ქვეყანასთან. გასათვალისწინებელია ლოჯისტიკური, ფინანსური და ტექნიკური საკითხები, ასევე, არარეზიდენტ ამომრჩევლებთან კომუნიკაციის აუცილებლობა.⁷ არსებობს არაერთი დაბრკოლება, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიოს სახელმწიფოს მხრიდან არასათანადო მომსახურების გაწევა არარეზიდენტი პირებისთვის არჩევნებში ხმის მიცემის უფლების რეალიზების კუთხით. მიუხედავად ამისა, დასაბუთებული მოსაზრების თანახმად, ამ საკითხს ძირითადად მაინც პოლიტიკური გარემო განსაზღვრავს - ხელისუფლებაში მყოფი პარტიები და მთავრობები ხმის მიცემის უფლების გაფართოებას ან შეზღუდვაზე გადაწყვეტილებებს იღებენ იმის მიხედვით, რამდენად სასარგებლოა ეს მათთვის.

საზღვარგარეთ ხმის მიცემის უფლების სამართლებრივი რეგულირება, მსოფლიოში მოქმედი არაერთგვაროვანი საარჩევნო კანონმდებლობა და განხორციელებასთან დაკავშირებული თავისებურებები გვაჩვენებს, რომ ამ საკითხთან მიმართებით მკაფიოდ დადგენილი სტანდარტები არ არსებობს. მოცემულ კვლევაში გაანალიზებულია თემები, რომლებიც ნათლად ხსნის ქვეყნებს შორის განსხვავებებს, ასევე, წარმოდგენილია კარგი პრაქტიკის მაგალითები. უნდა აღინიშნოს, რომ საზღვარგარეთ ხმის მიცემა, დიდწილად, დამოკიდებულია არსებულ გარემოზე, შესაბამისად, ვერცერთი მეთოდი ვერ იქნება უნივერსალური. დოკუმენტში განხილული მაგალითების ერთობლიობა გამოკვეთს ამ საკითხთან დაკავშირებულ გამოწვევებს და იძლევა ინფორმაციას საპასუხო სტრატეგიების თაობაზე.

⁷ Peter Erben, Ben Goldsmith, and Aysha Shujaat, "Out-of-Country Voting: A Brief Overview," White Paper (The International Foundation for Electoral Systems, April 2012), 2.

საზღვარგარეთ ხმის მიცემის სამართლებრივი რეგულირება

ვენეციის კომისიის კვლევის მიხედვით, „საზღვარგარეთ მყოფი მოქალაქეებისთვის უფლებების მინიჭების/არმინიჭების საერთაშორისო სტანდარტები არ არსებობს.“⁸ არარეზიდენტებისთვის არჩევნებში მონაწილეობის სამართლებრივი რეგულირება ერთმანეთისგან მნიშვნელოვნად განსხვავდება. არცერთ საერთაშორისო ორგანიზაციას, მათ შორის, გაეროს და ევროპის საბჭოს არ აქვთ შემუშავებული კონკრეტული რეკომენდაციები ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისთვის. მიუხედავად ამისა, ვენეციის კომისიამ წევრ ქვეყნებს შესთავაზა „პოზიტიური მიდგომის“ არჩევა ევროპელი მოქალაქეების გადაადგილების საფუძველით.⁹ თუმცა, იმავდროულად, კომისია იზიარებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიგნებებს საზღვარგარეთ ხმის მიცემის უფლების შეზღუდვის დასაშვებობასთან დაკავშირებით. ქვემოთ მოცემულია შეზღუდვის 4 საფუძველი:

1) ვარაუდი, რომ არარეზიდენტი მოქალაქეები ნაკლებად არიან პირდაპირ ან უწყვეტად დაინტერესებულნი არჩევნებით, ასევე, ქვეყნის ყოველდღიური პრობლემების შესახებ მათ აქვთ არასაკმარისი ინფორმაცია;

2) აზრის თავისუფლების უზრუნველყოფის კუთხით, პარლამენტის დეპუტატების მხრიდან საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეებისთვის საარჩევნო საკითხების წარდგენის არაპრაქტიკულობა და, ზოგჯერ, არასასურველობა (ზოგიერთ შემთხვევაში კი, შეუძლებლობა);

3) რეზიდენტი მოქალაქეების გავლენა კანდიდატებისა და მათი პროგრამების შერჩევაზე;

4) საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობის და, არჩევის შემთხვევაში, პოლიტიკური ინსტიტუტების გადაწყვეტილების პირდაპირი გავლენის ურთიერთკავშირი.¹⁰

აღსანიშნავია, რომ საბოლოო გადაწყვეტილება, გავრცელდეს თუ არა საზღვარგარეთ მყოფ პირებზე საარჩევნო უფლება, სახელმწიფოს სუვერენულ ნებაზეა დამო-

⁸ Christina Binder, “COMMENTS ON ELECTORAL LISTS AND VOTERS RESIDING DE FACTO ABROAD,” Study (Strasbourg: EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), January 27, 2015).

⁹ “REPORT ON OUT-OF-COUNTRY VOTING” (Strasbourg: EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), June 24, 2011), 15.

¹⁰ “REPORT ON OUT-OF-COUNTRY VOTING,” 15.

კიდებული.¹¹ ბევრ ქვეყანაში საზღვარგარეთ არჩევნებში მონაწილეობა არანაირ სირთულეს არ შეიცავს. მაგალითად, ევროპაში, 2011 წლის მონაცემებით, 38 ქვეყანა შეზღუდვებს საერთოდ არ აწესებდა.¹²

ზოგიერთი სახელმწიფო შეზღუდვებს აწესებს მოქალაქის საზღვარგარეთ ყოფნის პერიოდისა და რეზიდენტობის გათვალისწინებით. მაგალითად, ახალ ზელანდიაში ამომრჩეველს ხმის მიცემის უფლება აქვს, თუ თავის ცხოვრებაში ერთხელ მაინც 12 თვე უწყვეტად აქვს გატარებული ამ ქვეყანაში, ან არის ახალი ზელანდიის მოქალაქე, რომელიც ბოლო სამი წელი ცხოვრობდა იქ, ან არის ახალი ზელანდიის მუდმივი მოქალაქე, რომელმაც ქვეყანაში ბოლო 12 თვე გაატარა.¹³ ამ შეზღუდვების მიზანია, უზრუნველყოფილი იყოს მხოლოდ იმ ამომრჩევლების მონაწილეობა, რომლებიც თავიანთ ქვეყანასთან დროით კავშირს ინარჩუნებენ. მსგავსი ტიპის კანონმდებლობის ლოგიკა ის არის, რომ ნაკლებად სავარაუდოა, არჩევნების შედეგებმა რაიმე პირადი გავლენა იქონიოს იმ მოქალაქეებზე, რომლებიც სამშობლოში დიდი ხნის განმავლობაში არ ყოფილან და არ აქვთ მასთან ახლო კონტაქტი.¹⁴ მიუხედავად იმისა, რომ კანონის რეალური სულისკვეთება თითოეულ ცალკეულ შემთხვევაზე დამოკიდებული, დროსთან დაკავშირებული და მკაფიოდ განსაზღვრული მოთხოვნების არსებობა ახალი ზელანდიის და მსგავსი ქვეყნების სამართლებრივ რეგულაციებს განხორციელებადს და აღსრულებადს ხდის.

საზღვარგარეთ ხმის მიცემის ტენდენციის ზრდასთან ერთად, ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა შეზღუდვებთან დაკავშირებით დროთა განმავლობაში მნიშვნელოვნად შეიცვალა. მაგალითად, 2013 წელს ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ გაერთიანებულ სამეფოს არ დაურღვევია საარჩევნო უფლება, როდესაც ხმის მიცემის შესაძლებლობა არ მისცა იმ მოქალაქეებს, რომლებიც 15 წლის განმავლობაში გაერთიანებული სამეფოს რეზიდენტები აღარ ყოფილან.¹⁵ ამ საკითხზე, მათ შორის, შიდა საპარლამენტო კანონმდებლობასთან მიმართებით სასამართლომ ხაზი გაუსვა, რომ „ქვეყნები თავისუფალი მიხედულობის ფარგლებში მოქმედებენ“.¹⁶ აღსანიშნავია, რომ 2022 წელს, საარჩევნო კანონმდებლობის მიღების შემდეგ 15-წლიანი ლიმიტი გაუქმდა. 2024 წლის იანვრის მონაცემებით, ბრიტანეთის მოქალაქეებს შეუძლიათ, არჩევნებზე დარეგისტრირდნენ „იმის მიუხედავად, რამდენ ხანს იყვნენ გაერთიანებული სამეფოს საზღვრებს გარეთ“.¹⁷ ეს მაგალითი ნათლად აჩვენებს, როგორ შეიძლება შეიცვალოს კანონმდებლობა და როგორია მსოფლიოში არარეზიდენტი პირებისთვის ხმის

¹¹ “REPORT ON OUT-OF-COUNTRY VOTING,” 3.

¹² “REPORT ON OUT-OF-COUNTRY VOTING,” 6.

¹³ “How to Vote from Overseas,” Vote NZ, accessed April 1, 2024, <https://www.vote.nz/voting/how-to-vote/vote-from-overseas/>.

¹⁴ *Shindler v. the United Kingdom*, No. 19840/09 (ECtHR May 7, 2013).

¹⁵ *Shindler v. the United Kingdom*.

¹⁶ *Shindler v. the United Kingdom*.

¹⁷ Elise Uberoi and Neil Johnston, “Overseas Voters,” Research Briefing (House of Commons Library, January 4, 2024), <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn05923/>.

მიცემის უფლების გავრცელების ტენდენცია.¹⁸ არჩევნების ინკლუზიურობა ასევე უკავშირდება იმას, თუ რა ფორმით მონაწილეობენ საზღვარგარეთ მყოფი პირები არჩევნებში.

საზღვარგარეთ ხმების გადანაწილება

საზღვარგარეთ ხმის მიცემა სხვადასხვა ტიპის არჩევნებში (ადგილობრივი, ეროვნული და საპრეზიდენტო), ღიდწილად, დამოკიდებულია კონკრეტული ქვეყნის საარჩევნო სისტემის მახასიათებლებზე, შესაბამისად, ხმების გადანაწილებაზე მრავალი ფაქტორი განსაზღვრას. მაგალითად, იტალიაში, კონსტიტუციის 56-ე და 57-ე მუხლების მიხედვით, საზღვარგარეთ მყოფი მოქალაქეები ირჩევენ მთავრობის 12 დეპუტატს და 6 სენატორს.¹⁹ აქედან გამომდინარე, მათ თავიანთი წარმომადგენლები ჰყავთ არა ადგილობრივ, არამედ საზღვარგარეთ სპეციალურად შექმნილ საარჩევნო ოლქებში.²⁰ მსგავსი სისტემა აქვს საფრანგეთსაც, სადაც სხვა ქვეყნებში მცხოვრები ამომრჩევლების ხმები საზღვარგარეთის ოლქებზეა გადანაწილებული.²¹ ამგვარი სისტემის მიზანია ამომრჩევლებსა და მათ წარმომადგენლებს შორის ძლიერი კავშირების უზრუნველყოფა, რა დროსაც ისინი ერთმანეთის წუხილებს იზიარებენ.²² თუმცა, შეიძლება ითქვას, რომ საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქების მოდელს ზოგჯერ მხოლოდ სიმბოლური დატვირთვა აქვს.²³ ბატისტონი და სხვები ამტკიცებენ, რომ იტალიის შემთხვევაში საზღვარგარეთ ამომრჩევლების ნაკლები რაოდენობა მათთვის შეზღუდვის დაწესების ტოლფასია.²⁴ ეს კრიტიკა უფრო მეტად მიემართება უცხო ქვეყნების ამომრჩეველთა წარმომადგენლებს, ვიდრე თავად მოდელს. მაგალითად, ხორვატიაში მდგომარეობა პირიქითაა - საზღვარგარეთ ხმის მიცემის ღირებულება ქვეყნის შიგნით ხმის ღირებულებას აღემატება.²⁵ აღსანიშნავია ისიც,

¹⁸ Staffan Himmelroos and Johanna Peltoniemi, "External Voting Rights from a Citizen Perspective – Comparing Resident and Non-Resident Citizens' Attitudes towards External Voting," *Scandinavian Political Studies* 44, no. 4 (December 1, 2021): 463–86, <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12211>.

¹⁹ "Chamber of Deputies - Voting by Italians Living Abroad," accessed April 5, 2024, https://en.camera.it/4?scheda_informazioni=30.

²⁰ "Chamber of Deputies - Voting by Italians Living Abroad."

²¹ "The Graphic Truth: French Parliamentary Districts Overseas - GZERO Media," accessed April 14, 2024, <https://www.gzeromedia.com/Graphic-Truth/french-parliamentary-districts-overseas>.

²² "Constituency Link," accessed April 15, 2024, <https://www.electoral-reform.org.uk/voting-systems/what-are-voting-systems/constituency-link/>.

²³ Simone Battiston, Stefano Luconi, and Marco Valbruzzi, "To Vote or Not to Vote in the Homeland Elections? Insights into Voting Abstention in Italy's Constituency Abroad," *Modern Italy* 29, no. 1 (2024): 73–96, <https://doi.org/10.1017/mit.2023.59>.

²⁴ Battiston, Luconi, and Valbruzzi.

²⁵ Shuji Yamauchi and Takashi Sekiyama, "Comparing the Election Systems for Overseas Constituency Representatives in Multiple Countries," *Social Sciences* 13, no. 3 (2024), <https://doi.org/10.3390/socsci13030177>.

რომ სახელმწიფოების უმრავლესობა საზღვარგარეთის ოლქების მიხედვით ხმებს არ ანაწილებს.²⁶

სახელმწიფოების უმეტესობაში საზღვარგარეთ მიცემულ ხმებს შიდა საარჩევნო ოლქებში ანაწილებენ.²⁷ ხმების გადანაწილების გზები სხვადასხვანაირია, თუმცა იმ ქვეყნებში, სადაც ეროვნულ დონეზე არსებობს ერთი საარჩევნო უბანი, ამ პროცესთან დაკავშირებით კითხვები არ ჩნდება. ხოლო იქ, სადაც შიდა საარჩევნო ოლქებია, საზღვარგარეთ მიცემული ხმები, ძირითადად, ნაწილდება იმ უბნებზე, რომლებზეც ამომრჩეველი ბოლოს იყო საკუთარ ქვეყანაში რეგისტრირებული.²⁸ ასეთ დროს, როდესაც ხმები კონკრეტულ უბნებზე, მეტწილად კი, დედაქალაქზე ნაწილდება, საზღვარგარეთიდან მიცემული ხმების გავლენა ადგილობრივი უბნის შედეგებზე კითხვის ნიშნებს ტოვებს. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ, თუ ხმები კონკრეტულ ოლქებზე არ გადანაწილდება, ეს გამოიწვევს განსხვავებულ და ადგილობრივი თვალსაზრისით უფრო შედეგიან წარმომადგენლობას. ამასთანავე, ეს ამყარებს საზღვარგარეთ არსებული საარჩევნო ოლქის ლოგიკას, რადგან სხვა მხრივ ხმების გადანაწილება ძალიან რთულია.

მეთოდები

საზღვარგარეთ არჩევნების ჩატარების პროცედურები შიდა ეროვნულ დონეზე არსებული პრინციპის იდენტური უნდა იყოს.²⁹ ისინი უნდა შეესაბამებოდეს თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების სტანდარტს, მათ შორის, საყოველთაო, თანასწორი, თავისუფალი, ფარული და პირდაპირი ხმის მიცემის უფლებას.

თუმცა, საზღვარგარეთ ხმის მიცემის უფლების რეალიზება რთული და შრომატევადი საქმეა, რომლის დროსაც მთავრობებსა და საარჩევნო კომისიებს ლეგიტიმური გამოწვევები აქვთ.³⁰ ეს გამოწვევები სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითზე კიდევ უფრო კარგად ჩანს.

ხმის მიცემის ყველაზე გავრცელებული მეთოდებია: პირისპირ, ფოსტით და წარმომადგენლის მეშვეობით. ზოგიერთი ქვეყანა მოქალაქეებს სთავაზობს ყველა ამ ვარიანტის კომბინაციას. ყველაზე მეტად გავრცელებული ფორმა არჩევნებში პირისპირ მონაწილეობაა, მას მოჰყვება ხმის მიცემა ფოსტით, შემდეგ კი -

²⁶ A. Ellis et al., *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*, Gift Collection (International IDEA, 2007), 70, <https://books.google.ge/books?id=6BYVAQAAIAAJ>.

²⁷ Ellis et al., 70.

²⁸ Ellis et al., *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*.

²⁹ Hajnalka Juhász, "External Voting in the International Practice: A Comparative Analysis and Overview," in *Trends and Directions of Kin-State Policies in Europe and Across the Globe*, vol. 16 (Minority Studies, National Policy Research Institute, 2013), <https://bgazrt.hu/minority-studies-16-szam/>.

³⁰ Erben, Goldsmith, and Shujaat, "Out-of-Country Voting".

წარმომადგენლის საშუალებით.³¹ ეს ბოლო სისტემა, საერთაშორისო IDEA-ის მიხედვით, „ნებისმიერ რეგისტრირებულ ამომრჩეველს შესაძლებლობას აძლევს, თავისი საარჩევნო უფლება გადასცეს წარმომადგენელს, რომელიც ხმას მისი გამოუცხადებლობის შემთხვევაში მისცემს“.³² ეს არჩევნებში მონაწილეობის ძალიან იშვიათი ფორმაა და მას შედარებით ძლიერი დემოკრატიის მქონე ისეთი ქვეყნები მიმართავენ, როგორებიც არიან გაერთიანებული სამეფო, ბელგია და შვედეთი.³³ კიდევ ერთი მოდელია ფოსტით ხმის მიცემა - ამომრჩეველი ავსებს ბიულეტენს, რომელიც მიიღო და გზავნის თავისივე ქვეყნის საფოსტო მისამართზე.³⁴ ამ დროს ზოგჯერ საჭიროა მოწმეების არსებობა, რომლებიც დაადასტურებენ ამომრჩევლის ვინაობას და ხმის მიცემისას გარეშე პირების ჩაურევლობის ფაქტს.³⁵ ეს მოდელი ფართოდ გამოიყენება ამერიკის შეერთებულ შტატებში. გარდა ამისა, ის არის ერთადერთი მოდელი (გამონაკლისებს თუ არ ჩავთვლით), რომელსაც საზღვარგარეთ ხმის მიცემისთვის იყენებს კანადა.³⁶ ამ მეთოდის მთავარი გამოწვევა ბიულეტენის ფარულობა და გარკვეულ ქვეყნებში საფოსტო სისტემების მიმართ უნდობლობაა.³⁷

ყველაზე გავრცელებული ფორმა არჩევნებში პირისპირ მონაწილეობაა.³⁸ ამ დროს ამომრჩევლები ხმას სპეციალურად გახსნილ საარჩევნო უბნებზე აძლევენ. ეს უბნები, ძირითადად, დიპლომატიურ დაწესებულებებში (მაგალითად, საელჩოები და საკონსულოები) მდებარეობს,³⁹ თუმცა, შეიძლება ამ დაწესებულებების მიღმაც გაიხსნას. მათ, პირობითად, სამეზობლო საარჩევნო უბნებს უწოდებენ.⁴⁰ საზღვარგარეთ პირისპირ ხმის მიცემის პროცესი საკმაოდ შრომატევადია, რადგან მოითხოვს უდიდეს ხარჯებს, დიპლომატიურ მოლაპარაკებებსა და სხვადასხვა სამთავრობო სააგენტოს შორის ეფექტიან თანამშრომლობას. ამის მიუხედავად, ეს მოდელი ბევრ განვითარებად დემოკრატიაში გვხვდება.

³¹ Erben, Goldsmith, and Shujaat.

³² Adhy Aman and Mette Bakken, *Out-of-Country Voting: Learning from Practice* (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 2021), <https://doi.org/10.31752/idea.2021.1>.

³³ Ellis et al., *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*. 26.

³⁴ Ellis et al. 6.

³⁵ Ellis et al.

³⁶ Winston Szeto, “Canadians Living Abroad Have the Right to Vote. Here’s Why,” *CBC News*, September 8, 2021, <https://www.cbc.ca/news/politics/canadian-expats-right-voting-questions-1.6166922>; “Americans Can Vote. Wherever They Are,” Federal Voting Assistance Program, accessed April 6, 2024, <https://www.fvap.gov/info/about-absentee-voting>.

³⁷ Erben, Goldsmith, and Shujaat, “Out-of-Country Voting.”

³⁸ Wellman, Allen, and Nyblade, “The Extraterritorial Voting Rights and Restrictions Dataset (1950–2020).”

³⁹ Wellman, Allen, and Nyblade.

⁴⁰ Wellman, Allen, and Nyblade.

ამომრჩეველთა რეგისტრაცია და იდენტიფიკაცია

საარჩევნო უბნების ხელმისაწვდომობასთან ერთად, მნიშვნელოვანი გამოწვევაა ამომრჩეველთა რეგისტრაცია და იდენტიფიკაცია.⁴¹ საერთაშორისო IDEA-ის მიხედვით, საზღვარგარეთ ამომრჩეველთა რეგისტრაციას ოთხი ძირითადი მახასიათებელი აქვს:

1. რეგისტრაცია, შესაძლოა, იყოს მუდმივი ან დროებითი;
2. რეგისტრაციის პროცესი შეიძლება იყოს პასიური (მაგალითად, მონაცემების პირდაპირ ამოღება საჯარო რეესტრიდან) ან აქტიური. ეს უკანასკნელი შეიძლება დაიყოს შემდეგ კატეგორიებად: ადგილზე, ფოსტით/ფაქსით ან ონლაინ რეგისტრაცია;
3. განგრძობადი ან დროებითი, რომელიც მხოლოდ გარკვეული პერიოდის განმავლობაშია შესაძლებელი;
4. მოთხოვნილი საიდენტიფიკაციო დოკუმენტების მიხედვით.⁴²

მითითებული მახასიათებლები შეიძლება იყოს ინკლუზიური ან შემზღუდველი. მაგალითად, სამხრეთ აფრიკის 1994 წლის არჩევნებში, რომელიც აპართეიდის შემდეგ პირველი დემოკრატიული არჩევნები იყო, დიასპორებს ჩართულობის დიდი სურვილი ჰქონდათ. შესაბამისად, საარჩევნო კომისიამ მიიღო გადაწყვეტილება, ყველა სამხრეთ აფრიკელისთვის მიეცა არჩევნებში მონაწილეობის უფლება წინასწარი რეგისტრაციის გარეშე, თუ მათ რაიმე ტიპის სამხრეთ აფრიკული საიდენტიფიკაციო დოკუმენტი ჰქონდათ.⁴³ სამხრეთ აფრიკის 1994 წლის არჩევნები ლიბერია და ინკლუზიური სისტემის, თუმცა, არა კარგი პრაქტიკის მაგალითია, ვინაიდან, როდესაც რეგისტრაციის მოთხოვნები ზედმეტად ლოიალურია, არსებობს გაყალბების რისკი. დღესდღეობით, ქვეყნების, დაახლოებით, ორი მესამედი ითხოვს ამომრჩეველთა წინასწარ რეგისტრაციას დიპლომატიური მისიების საშუალებით.⁴⁴ ეს კი მარტივი არ არის, რადგან პოტენციურ ამომრჩევლებს რეგისტრაციისთვის დიპლომატიურ დაწესებულებებში უწევთ მისვლა. ეს პროცესი ქვეყნების მიხედვით მკვეთრად განსხვავებულია, მაგრამ უსაფრთხოების რისკებსა და ინკლუზიურობას შორის ბალანსის დაცვით, საარჩევნო კომისიებს შეუძლიათ, საზღვარგარეთ არჩევნები ეფექტიანად ჩაატარონ და მაღალი დონის ხელმისაწვდომობა შეინარჩუნონ.

⁴¹ WELLMAN, “Emigrant Inclusion in Home Country Elections: Theory and Evidence from Sub-Saharan Africa,” 202.

⁴² Ellis et al., *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*.

⁴³ WELLMAN, “Emigrant Inclusion in Home Country Elections: Theory and Evidence from Sub-Saharan Africa.”

⁴⁴ Wellman, Allen, and Nyblade, “The Extraterritorial Voting Rights and Restrictions Dataset (1950–2020).”

საზღვარგარეთ პირისპირ ხმის მიცემა

საზღვარგარეთიდან არჩევნებში მონაწილეობის ყველაზე გავრცელებული მოდელის - პირისპირ ხმის მიცემის დროს გასათვალისწინებელია არაერთი საკითხი, რომლებიც, ძირითადად, ოპერაციულ, დიპლომატიურ და პოლიტიკურ ასპექტებს უკავშირდება. მათი შესწავლა აჩვენებს, რომ საზღვარგარეთ ეს პროცესი რესურსების და პოლიტიკური ნების ნაკლებობის პირობებში მიმდინარეობს. თუმცა, ეს გამოწვევები უნდა გადაილახოს, რათა უცხო ქვეყნებში მცხოვრებ პირებს მიეცეთ საარჩევნო უფლების თანაბრად და თავისუფლად რეალიზების შესაძლებლობა.

საზღვარგარეთ არჩევნების პირისპირ ჩატარების ხარჯებთან დაკავშირებით მხოლოდ მცირე კვლევები არსებობს. ამ ტიპის არჩევნების მასშტაბი ქვეყნების მიხედვით განსხვავდება, თუმცა, საერთაშორისო IDEA-ის თანახმად, ეს მეთოდი საზღვარგარეთ ხმის მიცემის ყველაზე ძვირადღირებული ფორმაა.⁴⁵ ხარჯები მოიცავს საარჩევნო პერსონალის მომზადებასა და მგზავრობას, უსაფრთხოებას, აღჭურვილობას, საარჩევნო უბნებზე შესაბამისი მასალების ტრანსპორტირებას და ა.შ.⁴⁶ ამგვარ საჭიროებებს არაერთხელ გამოუწვევია საზღვარგარეთ არჩევნების გაუქმება (მაროკო და ლიბერია).⁴⁷ თუმცა, ეს ხარჯები ფუნდამენტური პოლიტიკური უფლების შეზღუდვის საფუძველი ვერ იქნება.⁴⁸ მას უნდა შევხედოთ, როგორც გადასალახ დაბრკოლებას. ფასი არჩევნების არჩატარების შედეგად გამოწვეული ლეგიტიმაცია, რომელსაც გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მთავარი როლი უნდა მიენიჭოს.

საზღვარგარეთ პირისპირ არჩევნების ეფექტიანი ჩატარების შესაძლებლობა დამოკიდებულია ქვეყნების დიპლომატიური ურთიერთობის მასშტაბზეც. არჩევნების ეს ფორმატი მოითხოვს წარმოშობისა და მასპინძელ ქვეყნებს შორის მოლაპარაკებებს. ამასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობა კი, ძირითადად, ეკისრება საგარეო საქმეთა სამინისტროს და არა საარჩევნო კომისიას. ეს მოლაპარაკებები ეფუძნება დიპლომატიის ფორმალურ და არაფორმალურ წესებს, ნაცვლად რაიმე ტიპის გაწერილი პროცედურისა.⁴⁹ ამ ტიპის არჩევნების ჩატარებასთან მიმართებით არ არსებობს საერთაშორისო შეთანხმებები, ოქმები და სახელმძღვანელოები, შესაბამისად, ურთიერთობის გათვალისწინებით, მოლაპარაკებები კონკრეტულ შემთხვევას მიემართება.⁵⁰ აქედან გამომდინარე, იმ ქვეყნებში, რომლებთანაც დიპლომატიური კავშირები არ არის დამყარებული, დიასპორის

⁴⁵ Erben, Goldsmith, and Shujaat, "Out-of-Country Voting."

⁴⁶ Ellis et al., *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*, 118.

⁴⁷ "34. - Diffusion and Practice of External Voting in North and West Africa" (Switzerland: International Organization for Migration, September 16, 2020), Policy Commons, <https://policycommons.net/artifacts/1724478/34/>.

⁴⁸ Ellis et al., *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*.

⁴⁹ Ellis et al.

⁵⁰ Ellis et al.

მიუხედავად, პირისპირ არჩევნების ჩატარება ნაკლებად სავარაუდოა.⁵¹ ამიტომ, იმ ქვეყნებში, სადაც დიდი მასშტაბის დიასპორაა, არჩევნების ჩატარება საგარეო საქმეთა სამინისტროს მხრიდან მნიშვნელოვან ძალისხმევას მოითხოვს. ამისთვის საჭიროა, გადაიდგას შესაბამისი ნაბიჯები ორმხრივი ურთიერთობის ჩამოსაყალიბებლად, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს საზღვარგარეთ არჩევნების ეფექტიან ჩატარებას.

შედეგიანი იმპლემენტაციისთვის ასევე საჭიროა თანამშრომლობა ქვეყნის შიდა უწყებებს - საგარეო საქმეთა სამინისტროსა და საარჩევნო კომისიას შორისაც.⁵² საგარეო საქმეთა სამინისტრო, ძირითადად, პასუხისმგებელია საარჩევნო სიების შედგენაზე, რომლებიც იქმნება საკონსულო მონაცემებსა და მასპინძელი სახელმწიფოს მიერ მიწოდებულ მასალებზე დაყრდნობით. ეს ინფორმაცია შემდგომ გადაეცემა საარჩევნო კომისიებს, რომლებიც, თავის მხრივ, ამ ინფორმაციას საარჩევნო უბნების ადგილმდებარეობის განსაზღვრისა და არჩევნების განხორციელებასთან დაკავშირებული დეტალების (მაგალითად, საარჩევნო მასალისა და აღჭურვილობის გაგზავნა) მოსაწესრიგებლად იყენებენ. საარჩევნო კომისია ასევე უფლებამოსილია, სხვადასხვა ინსტიტუტს, რომლებსაც უცხოეთში აქვთ წარმომადგენლობები (მაგალითად, სავაჭრო ოფისები), დაავალოს საარჩევნო საკითხებში დახმარება. საარჩევნო კომისია, როგორც მთავარი პასუხისმგებელი ორგანო არჩევნების ჩატარებაზე, ვალდებულია, შექმნას კოალიციები და ეფექტიანად გადასცეს მათი მოთხოვნები შესაბამის უწყებებს.⁵³ ამ უკანასკნელთა როლების შესახებ მკაფიო რეგულაციების არარსებობამ, შესაძლოა, გამოიწვიოს დაბნეულობა და არასათანადო შედეგები.

აუცილებელია გარკვეული საკითხების გათვალისწინება ექსტრატერიტორიული ანუ სამეზობლო (დიპლომატიური დაწესებულებების მიღმა) საარჩევნო უბნების გახსნისას. კიდევ ერთხელ ხაზგასასმელია, რომ ეს მოითხოვს დიპლომატიურ მოლაპარაკებებს. ამ კუთხით არსებულ სირთულეებთან ერთად, საყურადღებოა ლოჯისტიკური და საინფორმაციო გამოწვევებიც.⁵⁴

საარჩევნო კომისიებს, ხშირ შემთხვევაში, არ აქვთ სწორი ან ზუსტი მონაცემები არარეზიდენტი მოქალაქეების ადგილმდებარეობის შესახებ. ეს კი, ხელს უშლის საარჩევნო უბნების გახსნას ამომრჩეველთათვის ყველაზე ხელმისაწვდომ ადგილებში. ინფორმაციის ნაკლებობის პრობლემის გადაჭრა შესაძლებელია საგარეო საქმეთა სამინისტროს მხრიდან დიასპორასთან ეფექტიანი კომუნიკაციით. მაგალითად, სენეგალმა და კაბო-ვერდემ თავად ჩაატარეს საზღვარგარეთ

⁵¹ Aman and Bakken, *Out-of-Country Voting*.

⁵² Aman and Bakken.

⁵³ Aman and Bakken.

⁵⁴ Jean-Michel Lafleur, "Transnational Politics and the State: The External Voting Rights of Diasporas," *Transnational Politics and the State: The External Voting Rights of Diasporas*, January 4, 2013, 94, <https://doi.org/10.4324/9780203077283>.

აღწერები.⁵⁵ შედეგად, მათ მიიღეს დეტალური ინფორმაცია დიასპორებისა და მათი ადგილმდებარეობის შესახებ, რამაც, თავის მხრივ, ხელი შეუწყო საარჩევნო უბნების გახსნას მეტად შესაფერის ადგილებში. სენეგალმა, რომელმაც საზღვარგარეთ მოქალაქეების აღწერა 2009 წელს დაიწყო, 2024 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებზე 51 ქვეყანაში 809 საარჩევნო უბანი გახსნა.⁵⁶ ეს არის ინკლუზიურობისა და ხელმისაწვდომობის მაგალითი. რაც მეტია საარჩევნო უბნების რაოდენობა, მით უფრო მისაწვდომი და გამარტივებულია არჩევნებში მონაწილეობისა და ხმის მიცემის პროცესი.

საარჩევნო უბნების ადგილმდებარეობის დადგენისთანავე საარჩევნო კომისიებმა უნდა აიყვანონ თანამშრომლები. მოლდოვის 2014 წლის საპარლამენტო არჩევნების დროს, როდესაც ძალიან მაღალი იყო საზღვარგარეთ საარჩევნო უბნების რაოდენობა, კომისიებს გაუჭირდათ საარჩევნო უბნების კომიტეტებისთვის (PEBs) შესაბამისი თანამშრომლების პოვნა და მომზადება.⁵⁷ ვენეციის კომისიის ექსპერტთა დასკვნის მიხედვით, პოლიტიკურ პარტიებს გაუჭირდათ აპოლიტიკური კანდიდატების მოძებნა, ხოლო დიპლომატიური მისიის თანამშრომლების რაოდენობა ყველა უბნის დასაფარად საკმარისი არ აღმოჩნდა.⁵⁸ 2014 წლის არჩევნებისთვის ნომინირებული იყო 1034 პირი.⁵⁹ 28% წარადგინა საგარეო საქმეთა სამინისტრომ, 45% - საარჩევნო კომისიამ, კონსულტაციების შედეგად, ხოლო დანარჩენი 27% - პოლიტიკურმა პარტიებმა და ორგანიზაციებმა.⁶⁰ მსგავსი მრავალფეროვნებით წევრების დანიშვნა მოითხოვს უწყებებს შორის თანამშრომლობას. თავის მხრივ, სხვადასხვა მხარის ჩართულობა ამცირებს მიკერძოებას. საზღვარგარეთ საარჩევნო კომისიის წევრთა დანიშვნის პროცესი ასევე დაკავშირებულია მათი გადამზადების აუცილებლობასთან.

მოლდოვის საარჩევნო კომიტეტის წევრები გადამზადდნენ უწყვეტი საარჩევნო მომზადების ცენტრში, რომელიც იმ დროს ახალი შექმნილი იყო. როგორც მოგვიანებით აღინიშნა, ამის შედეგად გაიზარდა საარჩევნო პროცესის ხარისხი,

⁵⁵ Ismaila Madior Fall et al., *Election Management Bodies in West Africa: A Comparative Study of the Contribution of Electoral Commissions to the Strengthen* (African Minds, 2016), <https://doi.org/10.47622/9781920489168>; Etienne Smith, "Diaspora Policies, Consular Services and Social Protection for Senegalese Citizens Abroad," in *Migration and Social Protection in Europe and Beyond (Volume 3): A Focus on Non-EU Sending States*, ed. Jean-Michel Lafleur and Daniela Vintila (Cham: Springer International Publishing, 2020), 289–304, https://doi.org/10.1007/978-3-030-51237-8_17.

⁵⁶ "Elections in Senegal: 2024 Presidential Elections," February 28, 2024, <https://www.ifes.org/tools-resources/election-snapshots/elections-senegal-2024-presidential-elections>.

⁵⁷ Lurie Ciocan and Nicolae Esanu, "COMMENTS ON ELECTORAL LISTS AND VOTERS RESIDING DE FACTO ABROAD CASE-STUDY: MOLDOVA," Case Study (Strasbourg: EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), March 9, 2015); "SUMMARY REPORT ON VOTERS RESIDING DE FACTO ABROAD," Summary Report (Strasbourg: EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION), December 21, 2015).

⁵⁸ Ciocan and Esanu, "COMMENTS ON ELECTORAL LISTS AND VOTERS RESIDING DE FACTO ABROAD CASE-STUDY: MOLDOVA."

⁵⁹ Ciocan and Esanu.

⁶⁰ Ciocan and Esanu.

მრავალფეროვნება და მონაწილეთა პროფესიონალიზმი.⁶¹ პროგრამაში ჩართული პირები შეფასდნენ, სერტიფიცირდნენ და შემდეგ საარჩევნო კომისიის წევრებად დარეგისტრირდნენ.⁶² თანამშრომლების გადამზადებისა და საზღვარგარეთ რესურსების გადაცემისთვის კონკრეტული პასუხისმგებელი უწყების შექმნა მოლდოვას დაეხმარა, საზღვარგარეთ არჩევნების ჩატარებისას შეენარჩუნებინა ლეგიტიმაცია, შესაძლებლობა და მდგრადობა.

მნიშვნელოვანია საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეების ინფორმირება ისეთ საარჩევნო საკითხებზე, როგორებიცაა რეგისტრაცია, ვადები და საარჩევნო უბნები.⁶³ ამისთვის აუცილებელია უწყვეტი კომუნიკაცია დიასპორასთან. როცა საზღვარგარეთ მცხოვრებ პირებს ინფორმაციაზე განსხვავებული წვდომა აქვთ, ეს პრობლემაა.⁶⁴ საინფორმაციო კამპანიის მეტი ეფექტიანობისთვის, მიზანშეწონილია საარჩევნო კომისიებსა და მასპინძელ სახელმწიფოს შორის თანამშრომლობა.⁶⁵ ამგვარი სტრატეგია განსაკუთრებით შედეგიანია, როდესაც საქმე ისეთი ქვეყნების დიასპორებს ეხება, რომლებთანაც კარგი დიპლომატიური ურთიერთობები არსებობს.⁶⁶ სხვა შემთხვევაში, პრაქტიკული ბარიერების გამო, საინფორმაციო კამპანიები შეიძლება ნაკლებად ხელმისაწვდომი იყოს.

მიუხედავად იმისა, რომ საზღვარგარეთ არჩევნების ჩატარება მრავალ პრობლემასთან არის დაკავშირებული, ველმანის მტკიცებით, გადამწყვეტი ფაქტორი მაინც პოლიტიკაა.⁶⁷ სამხრეთ აფრიკის მაგალითზე, ის ამბობს, რომ საზღვარგარეთ ხმის მიცემის შესაძლებლობა ნაკლები იყო მაშინ, როდესაც მმართველ პარტიას ეგონა, უცხოეთში მცხოვრები პირები მის სასარგებლოდ არჩევანს არ გააკეთებდნენ.⁶⁸ 1994 და 2014 წლის საპარლამენტო არჩევნების შედეგებისას, ველმანი ასკვნის, რომ 1994 წლის 187 საარჩევნო უბანი 2014 წელს 124 უბნამდე სწორედ ამ საფუძვლით შემცირდა.⁶⁹ იგი განმარტავს, რომ პრაქტიკაში საარჩევნო უფლებები ფართოვდება ან იზღუდება მოქმედი პარტიის პოლიტიკური ინტერესების შესაბამისად. უნდა აღინიშნოს, რომ ხმის მიცემის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვა არარეზიდენტი მოქალაქეებისთვის ხმის უფლების ჩამორთმევის ტოლფასია.⁷⁰

⁶¹ Ciocan and Esanu.

⁶² Ciocan and Esanu.

⁶³ Erben, Goldsmith, and Shujaat, "Out-of-Country Voting," 27.

⁶⁴ Ellis et al., *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*.

⁶⁵ Ellis et al., 144.

⁶⁶ Ellis et al., 144.

⁶⁷ WELLMAN, "Emigrant Inclusion in Home Country Elections: Theory and Evidence from Sub-Saharan Africa."

⁶⁸ WELLMAN.

⁶⁹ WELLMAN.

⁷⁰ "Voter Suppression Goes Global, with Elizabeth Iams Wellman — Scope Conditions Podcast," Scope Condition Podcast, accessed April 10, 2024, <https://www.scopeconditionspodcast.com/episodes/episode-12-voter-suppression-goes-global-with-elizabeth-iams-wellman>.

არსებობს არაერთი მეთოდი მმართველი პარტიებისთვის, რომ ინსტიტუციური მანიპულაციის გზით შეზღუდონ ხმის მიცემის ხელმისაწვდომობა.⁷¹ ვან ჰემის თქმით, ეს მოიცავს „სამართლებრივი რეგულაციების, საარჩევნო სისტემისა და საარჩევნო კომისიების მანიპულირებას“.⁷² თუ კანონმდებლობა საზღვარგარეთ ხმის მიცემას ცალსახად არ არეგულირებს, ის შეიძლება შეიზღუდოს ზემოთ ჩამოთვლილი ისეთი საფუძვლებით, როგორებიცაა ხარჯები, რესურსები, ლოჯისტიკური საკითხები. მაგალითად, მოლდოვა გააკრიტიკეს იმის გამო, რომ 2014 წელს მან მნიშვნელოვნად შეზღუდა საარჩევნო უბნების რაოდენობა რუსეთის ფედერაციაში.⁷³ გადაწყვეტილების მიღების პროცესის არასაკმარისმა გამჭვირვალობამ ხელი შეუწყო მოსაზრების გაღვივებას, რომ მოლდოვა ცდილობდა რუსეთში ხმის მიცემის უფლების შეზღუდვას.⁷⁴ ვენეციის კომისია ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ საარჩევნო უბნების შესახებ გადაწყვეტილებების მიღებისას თვითნებობის აღკვეთა შესაძლებელია საკანონმდებლო მოწესრიგებით, ნაცვლად იმისა, რომ ამ საკითხების მოგვარება შიდა ადმინისტრაციულ რეგულაციებს დაექვემდებაროს.⁷⁵ შესაბამისად, კანონმდებლობით მკაფიო პროცედურების გაწერა არის ეფექტიანი გზა, რათა მოქმედმა პარტიებმა ვერ შეძლონ, საკუთარი პოლიტიკური სტრატეგიის საფუძველზე შეზღუდონ ან გააფართოონ საზღვარგარეთ არჩევნებზე ხელმისაწვდომობა.

დასკვნა

საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეებისთვის ხმის მიცემის უფლება ასეთი მნიშვნელოვანი არასდროს ყოფილა. გლობალური მიგრაციის ღონე ბევრს უბიძგებს, დაფიქრდეს საზღვარგარეთ ცხოვრებაზე.⁷⁶ ტექნოლოგიური პროგრესი ამცირებს დისტანციას სამშობლოსთან. მთელი მსოფლიოს მასშტაბით ამომრჩეველთა ამ სეგმენტს მეტი ყურადღება ექცევა.

არჩევნებში მონაწილეობის სამართლებრივი მოთხოვნები ქვეყნების მიხედვით განსხვავდება. ეს მოთხოვნები შეიძლება მოიცავდეს რეზიდენტობის ან ქვეყანაში არყოფნის დროსთან დაკავშირებულ საკითხებსაც იმის გამოსარკვევად, რამდენად ძლიერი კავშირი აქვთ ამომრჩეველებს თავიანთ ქვეყანასთან. თუმცა, ზოგიერთი

⁷¹ Carolien Van Ham, “Choosing from the Menu of Manipulation Explaining Incumbentss Choices of Electoral Manipulation Tactics,” *SSRN Electronic Journal*, 2016, <https://doi.org/10.2139/ssrn.2788475>.

⁷² Van Ham.

⁷³ “OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report - Republic of Moldova Parliamentary Elections, 30 November 2014” (Warsaw: OSCE/ODIHR, March 10, 2015), 7.

⁷⁴ “OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report - Republic of Moldova Parliamentary Elections, 30 November 2014.”

⁷⁵ “REPUBLIC OF MOLDOVA - JOINT OPINION ON THE DRAFT ELECTORAL CODE” (Strasbourg / Warsaw: Venice Commission and OSCE/ODIHR, October 11, 2022).

⁷⁶ Lafleur, “Transnational Politics and the State: The External Voting Rights of Diasporas.”

ქვეყანა ყურადღებას მხოლოდ ამომრჩეველთა ასაკს აქცევს, რადგან არჩევნებში მონაწილეობის უფლებას განიხილავს, როგორც ფუნდამენტურ პოლიტიკურ უფლებას.

საზღვარგარეთ არჩევნების ჩატარების კიდევ ერთი გამოწვევა, ქვეყნის შიგნით გამართული არჩევნებისგან განსხვავებით, დაკავშირებულია არასათანადო სერვისთან. საარჩევნო კომისიებს აქვთ შესაბამის პარტნიორობთან თანამშრომლობის პრობლემები, ასევე, ფინანსური და ლოჯისტიკური სირთულეები. ხშირ შემთხვევაში, მათ არ გააჩნიათ საკმარისი ინფორმაცია ამომრჩეველთა საცხოვრებელი ადგილების თაობაზე, გარდა ამისა, აქვთ მცირე დრო საარჩევნო უბნების გასახსნელად, თანამშრომლების ასაყვანად და საჭირო მასალების გასაგზავნად.⁷⁷ ამ ყველაფერს კი შედეგად საარჩევნო უფლებაზე არასათანადო ხელმისაწვდომობა მოსდევს.

საზღვარგარეთ ხმის მიცემის ხელმისაწვდომობის მთავარი განმსაზღვრელი ფაქტორი პოლიტიკაა. არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მმართველი პარტიები ყველა მეთოდს იყენებენ, რათა გააფართოონ ან შეზღუდონ საზღვარგარეთ ხმის მიცემის შესაძლებლობა, დიასპორის მხარდაჭერის მიხედვით.⁷⁸ კვლევების თანახმად, იმ შემთხვევაში, თუ მმართველი პარტია მიიჩნევს, რომ სხვა ქვეყნებში მცხოვრები პირები მას მხარს არ დაუჭერენ, ხელისუფლება საზღვარგარეთ არჩევნებში მონაწილეობის უფლებას საარჩევნო უბნების ნაკლებობით ან ამომრჩეველთა გართულებული რეგისტრაცია/იდენტიფიკაციის პროცესით ზღუდავს.⁷⁹ მმართველ პარტიას ამ შედეგის მიღწევა კანონმდებლობის ცვლილებით ან საარჩევნო ინსტიტუტების ხელში აღებით შეუძლია. ამ რისკების შესამცირებლად, აუცილებელია, რომ პროცედურები დეტალურად განისაზღვროს.

საზღვარგარეთ ხმის მიცემა სულ უფრო მეტად არის აღიარებული, როგორც ფუნდამენტური პოლიტიკური უფლება. გარდა ამისა, როგორც საერთაშორისო IDEA ამტკიცებს, „ადამიანის უფლებათა, შრომითი მიგრანტების და მათი ოჯახის წევრების უფლებათა დაცვის (CMW) კომიტეტების იურისპრუდენცია მოითხოვს, რომ ქვეყნებმა გადადგან ყველა საჭირო ნაბიჯი, რათა უზრუნველყონ საზღვარგარეთ ხმის მიცემის პროცედურა იმავე სამართლებრივი დაცვის მექანიზმებით, როგორც ეს მშობლიურ სახელმწიფოში“.⁸⁰ ეს გულისხმობს, რომ საზღვარგარეთ არჩევნები უნდა ჩატარდეს იმავე პრინციპების შესაბამისად, როგორც ეს ეროვნულ დონეზეა მოწესრიგებული, თავისუფალი, თანასწორი და უნივერსალური უფლების დაცვით. სამყარო ხდება სულ უფრო გლობალური. მიგრანტების გადაადგილება რეკორდულ რაოდენობას აღწევს, ხოლო მთავრობები ვალდებულნი არიან, დაიცვან ამ

⁷⁷ Ellis et al., *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*.

⁷⁸ WELLMAN, “Emigrant Inclusion in Home Country Elections: Theory and Evidence from Sub-Saharan Africa.”

⁷⁹ WELLMAN.

⁸⁰ Leandro Nagore de Sousa, Domenico Tuccinardi, and Manuel Wally, “International Obligations for Elections: Guidelines for Legal Frameworks” (Stockholm: International IDEA, 2014).

ადამიანების უფლებები, რომლებიც მათ თავიანთი მოქალაქეობის ქვეყნებში აქვთ. სწორედ ამიტომ, არ აქვს მნიშვნელობა, ამომრჩეველი ხმას აძლევს სამშობლოში თუ საზღვარგარეთ, ეს შესაძლებლობა ხმის უფლების მქონე ყველა პირისთვის თანაბრად უნდა იყოს უზრუნველყოფილი.